

HUSSERL

TRANSSENDENTAALISOSIOLOGINA

sen standardin mukaan. Sinä pelkääät ääntä, sitä ääntä, joka nousee orgaanien hiljaisuudesta. Se kiertää, kirkuu, riuhtoo mielenvikaisuuteen asti. 'Hiljennä ääni!' – sillä terveys, näin he sanovat, on ainoastaan orgaanien hiljaisuutta. Ei, sillä soviattoman, levottomuus ja kohina, joka kulkee sanattoman ruumiin kautta, ovat usein elämämme ohjenuoria. Tappaa tämä loismainen häiriö, tukahduttaa alkava meteli, pelätä omia kyyneleitä – eikö tämä ole sama virhe kuin poistaa haajaannus kirkkaasta ajattelusta?"⁷⁷

Markku Koivusalo

viitteet

1. Ks. Foucault'n johdanto teokseen Canguilhem: *The Normal and the Pathological*
2. Vlastos, Gregory: "Solonian Justice". *Classical Philology* XLI, 1946, s. 65
3. Hippokrates. "Pyhästä Taudista" *Suomen Lääketieteen Historian Seuran vuosikirja* 1986, s. 25.
4. Tästä mm. Capizzi Antonio: *The Cosmic Republic*. J. C. Gieben 1990
5. Tasta kiinnostuneille erityisesti Agamben, Giorgio: *Stanzas Word and Phantasm in Western Culture*. 1993.
6. Kaännös Kaisa Sivemus. Foucault'n *Tiedontabto* ilmestyy Gaudeamukselta.
7. Serres, Michel. *The Parasite*. The John Hopkins University Press 1982, s. 235.

DAN ZAHAVI: *Husserl und die transzendente Intersubjektivität, Eine Antwort auf die sprachpragmatische Kritik*. *Phenomenologica* 135, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht 1996.

Tämän vuosisadan filosofian painottumista kieleen on perusteltu subjektivismiin ja solipsismiin välttämällä. Lähtemällä liikkeelle kielestä filosofia on näin onnistunut aloittamaan intersubjektiveiselta alueelta ja välttämään monet kartesiolaisuudesta periytyvät ongelmat. Vaikka juuri näiden ongelmien selvittäminen oli keskeinen osa Edmund Husserlin elämäntyötä, hänen fenomenologiansa on kuitenkin usein yhdistetty solipsismiin. Nyt tilanne on vähitellen muuttumassa.

Husserlin fenomenologian sosiologisuus on tullut tutkijayhteisön tietoisuuteen hitaasti. Osittain tilanne johtuu tekstien huonosta saatavuudesta. Viides *kartesien mietiskely*, Husserlin ensimmäinen julkaistu tutkimus intersubjektiveisuudesta, ilmestyi saksaksi vasta vuonna 1950 *Husserlian* ensimmäisenä niteenä. Tämä pieni tutkimus oli seuraavat 20 vuotta laajin osoitus arkkifilosofin 30 vuoden jatkuvista ponnisteluista muiden subjektien ongelman kanssa. Vuonna 1973 *Husserlian*assa julkaistiin sitten postuumeista papereista kasatut intersubjektiveisuusniteet (*Husserliana* 13–15). Teosten ilmestyttyä ensimmäisen *Husserlian*an toimittanut Stephan Strasser kirjoitti niteistä seuraavasti: "Jos haluaa vakuuttaa Husserlin ajattelun rikkauksista on on hyvä nähdä se vaiva, että käy läpi ne kolme nidettä, jotka tuovat esiin Husserlin intersubjektiveiteetin fenomenologian kehitysvaiheis-

saan." Läpikäynti ei kuitenkaan käy ihan yhdeltä istumalta, sillä niteet käsittävät lähes 2 000 sivua ja koostuvat 91 tutkimuksesta joihin on yhdistetty lähes 200 liitettä. Seuraavat 20 vuotta tutkijayhteisöltä on sitten mennyt tämän materiaalin sulattamiseen.

Nyt, kun Husserlin ensimmäistä yrityksistä selvittää muiden subjektien ongelmaa on kulunut jo yli 90 vuotta, kuva näyttää vihdoin olevan kirkastumassa. Samalla on käynyt ilmeiseksi, että käsitys intersubjektiveisuudesta on olemuksellinen osa Husserlin fenomenologiaa. Tuoreessa väitöskirjassaan *Husserl und die transzendente Intersubjektivität* Dan Zahavi väittääkin, että husserlilainen transsendentaalifilosofia eroaa olennaisesti kantilaisesta juuri koska se on alusta alkaen intersubjektiveista. Intersubjektiveisuus ei ole täydennys Husserlin tarkasteluihin vaan pikemminkin niiden keskeinen peruspilari.

Kaksi kolmasosaa teoksesta muodostuu Husserlin transsendentaalin intersubjektiveisuusteorian tulkinnasta. Zahavi painottaa aluksi fenomenologin suhdetta maailmaan. Tarkastelu ei ala maailmasta irrottautumisella eikä maailmassa olevien mielen erotuksella niiden olemisesta. Näin Zahavi asettuu vastustamaan suurta osaa perinteisestä Husserl-tulkinnasta, jossa mielen erottaminen olemisesta tuottaa tutkittavat puhtaat ilmiöt. Zahavin Husserl sen sijaan kirjoittaa: "Maailmaa ei menetä epokhéssa, joka ei ylipäänsä tarkoita pidättäytymistä suhteessa maailman olemiseen ja sitä koskevista väitteistä" (s. 7; Hu15, s. 366). Husserlin transsendentaalifilosofin lähtökohta ymmärretään

siis vasta kun koko erottelu olemissa ja mielen (*Sinn und Sein*) välillä sivuutetaan. Zahavi yhdistää transsendentaalin konstituutioon, jolloin tarkastelu on suunnattava valmiin olevan tai maailman sijaan sen muodostumiseen.

Kun transsendentaalifilosofia on näin todettu lähtökohdaksi, tehtäväksi asetuu sen erottaminen kantilaisesta perinteestä. Ratkaiseva ero on Husserlin version intersubjektivisuus. Siinä transsendentaalis-intersubjektiviin sosiaalisuus on kaiken todellisuuden lähde; intentionaalisuus ja intersubjektivisuus liittyvät yhteen. Husserlin radikaalin kannan mukaan kaikki havaintokokemukseni ovat intersubjektiviä eikä havainnon objektiivisuus muutoin olisi mahdollista. "Ainoastaan kun koen, että myös toiset kokevat samat kohteet kuin minä, koen nämä kohteet objektiivisina" (s. 28). Todellisuus ei palaudu omiin akteihini, vaan mukana on aina transsendentti, toinen. Tämä ensimmäinen transsendentti sitten mahdollistaa objektiivisen maailman.

Zahavin tarkoitus on osoittaa, että fenomenologian filosofia on yhä ajankohtaista vaikka pitäytyykin epämuodikkaasti transsendentaalissa subjektiivisessa filosofiassa. Tätä vastaan usein esitetty kritiikki solipsismista kumoutuuakin, kun selviää että intersubjektivisuus on Husserlin tarkastelun keskiössä. Toinen kritiikin aalto on sitten kohdistunut itse Husserlin intersubjektivisuusratkaisuun, jota on usein tarkasteltu ennen kaikkea kehollisuuden ja faktisen kokemuksen kautta. Husserlin mukaanhan toisen keho on ensimmäinen askel intersubjektivisuuden konstituutiossa ja oma kehollisuus ilmaisee sub-

jektiviteettini avoimuutta. Vastaus solipsismi-syytöksiin ei kuitenkaan nojaa yksinomaan tähän. Husserlin esitys intersubjektivisuudesta on olennaisesti monitasoisempi kuin yleensä on ymmärretty ja tämän rikkaamman käsityksen näkökulmasta kritiikki on torjuttavissa. Esimerkiksi Alfred Schütz'n kritiikki, joka ei huomioi transsendentaalia intersubjektivisuutta, osoittautuu pinnalliseksi.

Transsendentaalifilosofian näin uudistuttua myös sen tarkastelu laajenee. Esimerkiksi historiallisuus ja traditio sekä normaalius ja poikkeavuus tulevat mukaan transsendentaalitutkimuksen piiriin. Zahavi tarkastelee esimerkiksi kysymystä normaaliudesta. Myös maailmaa kokevien subjektien keskinäinen erimielisyys otetaan nyt tarkastelun alaiseksi, mutta muiden subjektien mukaan laskeminen edellyttää heiltä normaaliutta. Ankaruutta objektiivisuus saavutetaan kuitenkin vasta rajoittamattomassa yhteisössä.

Zahavi tarkastelee myös myöhempien fenomenologien intersubjektivisuusteorioita. Heideggerin, Sartren ja Merleau-Pontyn käsitysten huomataan olevan huomattavasti lähempänä Husserliä kuin on yleensä uskottu ja tuovan siihen yllättävän vähän uutta. Esimerkiksi Heideggerin *Sein und Zeitista* Zahavi toteaa, että "Tiettyjä yksittäisanalyysijä – – lukuunottamatta Heideggerin lisäksi ole hänen analyysinsä faktisessa sisällössä vaan pikemminkin käsitteellisessä täsmällisyydessä" (s. 111). Myöhempiin fenomenologeihin verrattuna Husserlin käsitys on monimuotoisempi ja hankalampi.

Teoksen loppuudessa

tarkastellaan kielipragmaatikkojen (Apel ja Habermas) Husserliä kohtaan esittämää kritiikkiä, joka todetaan kestävämmäksi. Samalla Zahavi osoittaa, että kieleen kääntymisen on monin tavoin hankala ratkaisu solipsismin ongelmiin. Subjektivistista luopuminen johtaa nimitäin helposti myös intersubjektivisuudesta luopumiseen. Husserlin ratkaisu pitää kiinni subjektiviteetista ja kehittää sitä edelleen on siis yhä varteetottava ratkaisu. Postuumien tekstien kautta tämä ratkaisu osoittautuu myös luultua rikkaammaksi: tarkastelujen taustalla on koko ajan kolmijalka me, maailma ja minä. (Husserl siis myös lähestyy Hegeliä.)

Husserl kertoi usein pyrkivänsä vaihtamaan suuret setelit, eli filosofian suuret ongelmat, pikkurahaksi. Niinpä hän taisteli vuosikymmeniä mahdotomien ongelmien kanssa. Hän kysyi yhä uudelleen, kuinka voi tiedostaa ajan, kun itse tiedostaminen on aina ajallista. Samoin yhä uudelleen tuli kysyttäväksi, kuinka toinen voi tulla itseen menettämättä toiseuttaan. Uskomattoman kärsivällisellä työskentelyllä Husserl sai ongelmista otteen ja yksi ongelma laajeni ongelmakentäksi. Seteli on tässä vaiheessa kuitenkin rikottu niin pieneksi, että ratkaisun selvittäminen vaatii toisen mokoman huolellista ja kärsivällistä työtä. Zahavi onnistuu tässä tehtävässä hyvin. Aihe on kuitenkin niin laaja, että jotakin jää myös kaipaamaan. Itse intersubjektivisuuskäsityksen eri vaiheet jäivät hämäräksi ja mieli-oleminen-erottelun hylkäämisen yhteydessä olisi kavnuttu eksplisiittisempää kannanottoa vastakkaisiin näkömuksiin.

Juba Himanka